

УДК 378.22:330
DOI: 10.32342/2522-4115-2023-1-25-9

Я.В. ПІВЕНЬ,
*здобувач ступеня доктора філософії,
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

ЗМІСТ І СТРУКТУРА САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ЕКОНОМІКИ: КАТЕГОРІАЛЬНО-ДЕФІНІЦІЙНИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснено категоріально-дефініційний аналіз феномена самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з економіки, проаналізовано поняття «самоосвіта», «самоосвітня діяльність», «компетентність», «самоосвітня компетентність».

Самоосвіту в контексті професійної підготовки майбутніх бакалаврів економіки визначено як різновид базової та професійної освіти, що має на меті систематичне, цілеспрямоване, безперервне вдосконалення знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання своєї діяльності та досягнення певних особистісно та суспільно значущих цілей. Установлено, що метою самоосвітньої діяльності студентів є досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей, задоволення пізнавальних інтересів, загальнокультурних та професійних запитів, якісна зміна особистості у процесі самостійного здобуття суб'єктивно та об'єктивно нових знань. З'ясовано, що ключовими характеристиками самоосвіти є самоврядування, самоорганізація, самоефективність, самодіяльність, внутрішня свобода, добровільність, саморегулювання, спрямованість на самовдосконалення й самореалізацію.

Обґрунтовано, що самоосвітня компетентність є стрижневим складником професійної компетентності майбутніх фахівців, інтегративною властивістю особистості, яка дозволяє досягти продуктивності й успішності в самоосвітній діяльності, одержати якісну освіту, опанувати професією, досягти необхідної кваліфікації.

Самоосвітню компетентність майбутніх бакалаврів з економіки подано з точки зору структури самоосвітньої діяльності, що охоплює мотиваційно-ціннісний аспект (потреби, мотиви, настанови й ставлення); знанневий аспект (спеціальні знання); діяльнісний аспект (уміння, навички, компетенції) та рефлексивний аспект (той, що характеризує продукти самоосвітньої діяльності в зовнішньому й внутрішньому планах). Самоосвітню компетентність розкрито як багатовимірне особистісне утворення, що охоплює ряд інших компетентностей, серед яких морально-етична, загальнонавчальна, предметна, методологічна, інформаційна, цифрова, загальнокультурна, компетентність у саморозвитку.

Зроблено висновок про те, що формування самоосвітньої компетентності має бути обов'язковим компонентом змісту навчання у ЗВО й системи професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки.

Ключові слова: професійна підготовка бакалаврів з економіки, професійна компетентність, самоосвіта, самоосвітня діяльність, самоосвітня компетентність, самовиховання, саморозвиток, самореалізація.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Особливої актуальності на сучасному етапі розвитку вищої школи України у світлі провідних орієнтирів трансформації європейського освітнього простору набуває проблема організації самоосвітньої діяльності та формування в майбутніх фахівців здатності та готовності до її здійснення впродовж життя. Поряд із показниками професійної майстерності (професійною спрямованістю, фаховою компетентністю, професійною технікою й спеціальними здібностями)

майбутні фахівці, задля їх самоєфективності й професійної успішності, покликані оволодіти знаннями, вміннями й досвідом самоосвітньої діяльності, а також розвинути професійно важливі якості особистості – пізнавальну самостійність, пізнавальну активність, здатність до професійного саморозвитку й самовдосконалення через спеціально організоване самонавчання.

Спираємось на розуміння про те, що в умовах сьогодення фахові знання й навички є ключовими факторами успіху, а самоосвіта посідає центральне місце в процесі навчання й підготовки майбутніх бакалаврів з економіки, вона є впливовим чинником формування професійної культури майбутніх економістів [Н.П. Волкова, 2021]. У цьому контексті від студентів очікується не лише засвоєння теоретичного матеріалу, але й активна самостійна праця, спрямована на опанування знань та навичок, постійне оновлення знань та розвиток компетентностей, необхідних для прогресу в сучасному економічному середовищі [О.П. Крупський, Ю.М. Стасюк, 2010].

Аналіз останніх публікацій. Проблема самостійного навчання й самоосвіти учнів та студентів упродовж багатьох століть привертала до себе увагу вчених, була предметом обговорення прогресивних мислителів та педагогів минулого, серед яких П. Блонський, Г. Ващенко, С. Гессен, Я. А. Коменський, А. Макаренко, С. Русова, С. Шацький та ін. Зокрема Я.А. Коменський самодіяльність учня вважав «єдино міцною основою всякого плідного учіння» [Я.А. Коменський, 1940, с. 226]. К. Ушинський звернув увагу на необхідність розвитку самостійності особистості та безперервності навчання протягом усього життя [К.Д. Ушинський, 1983]. С. Гессен визначав самоосвіту як «невичерпне завдання» стосовно індивіда і вважав, що «освіта, за суттю своєю, не може бути ніколи завершена. Ми освічуємося все життя» [С.И. Гессен, 1995, с. 35].

На кожному етапі розвитку суспільства й подальшого вдосконалення освітніх систем проблема самоосвіти була і залишається актуальною, оскільки вона безпосередньо належить до питань засвоєння знань та досвіду, накопичених людством. Ще більша проблема самоосвіти постала під час пандемії COVID-19 [I. Nugroho, N. Paramita, V.T. Mengistie, O.P. Krupskiy, 2021] й поглибилася в умовах військового стану та, відповідно, вимушеної дистанційної взаємодії.

Аналіз наукової літератури дозволив виявити поле досліджень феномена самоосвіти:

– у межах концепції безперервної освіти самоосвіта розглядається як складова й сполучна ланка між рівнями освіти, що забезпечує її безперервність і наступність та можливість вдосконалювати знання протягом усього життя [В.Г. Кремень, 2008; E. Sergushina, M. Lomshin, 2023];

– у сфері підвищення кваліфікації та підготовки кадрів самоосвіта є одним із найбільш динамічних методів та організаційних форм підвищення рівня професійних знань спеціаліста [V. Pasternatskyi et al., 2022];

– у соціологічних дослідженнях є категорією, що опосередкована вільним часом особистості, елементом його структури [I.В. Грабовець, 2004; F.A. Saroyeva, 2022];

– у контексті філософської проблематики самоосвіта є складовою частиною важливих особистісних процесів САМО: самовиховання, самооцінки, самообліку, самоконтролю, самовизначення, самореалізації, самоорганізації, самовдосконалення й саморозвитку [Н. Бухлова, 2008];

– у педагогічних дослідженнях самоосвіта є самостійним і динамічним явищем, що нетотожне самостійній роботі студентів, самонавчання, та здійснюється за бажанням у вільний від обов'язкової роботи час на засадах самоврядування; це пізнавальна діяльність людини, спрямована на досягнення певних персональних значущих освітніх та культурних цілей: задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у будь-якій сфері діяльності, підвищенні професійної кваліфікації тощо [Л.М. Михайлова, 2020, с. 162].

Сьогодні ця проблема набуває значної актуальності у зв'язку із веденням ступеневої освіти, переходом до кредитно-модульної системи навчання, розширенням меж мобільності й значної девальвації професійної компетентності в незначний проміжок часу після завершення навчання в ЗВО. У таких умовах набути майбутніми фахівцями самоосвітня компетентність виступає провідним чинником професійної успішності.

У методичній літературі є численні рекомендації, евристичні приписи, алгоритми й моделі щодо здійснення окремих аспектів самоосвіти, зокрема щодо роботи з навчальною книгою, з каталогами й картотеками, з освітніми ресурсами й навчальним контентом, а також щодо організації розумової праці, дотримання гігієни розумової праці, прийомів здійснення самоконтролю, самооцінки, самокорекції, рефлексії навчальної діяльності тощо. Досить плідною є діяльність організацій неформальної освіти, що пропонують широкі можливості для самоосвіти, у т. ч. у форматі 24 / 7. Незважаючи на постійну увагу вчених до проблеми самоосвіти та формування самоосвітньої компетентності учнів на всіх щаблях навчання, вона, однак, все ще остаточно концептуально, змістовно й ресурсно не вирішена. Із появою нових ІКТ, широкою цифровізацією економіки й інформатизацією суспільних стосунків формування самоосвітньої компетентності в майбутніх фахівців має спиратися на принципово нові теоретико-методологічні й методичні засади.

Метою статті є визначення сутності й структури самоосвітньої діяльності та самоосвітньої компетентності, її специфічного змісту для майбутніх бакалаврів економіки.

Виклад основного матеріалу. Проведемо категоріально-дефініційний аналіз поняття «самоосвітня компетентність майбутнього фахівця». Свій розгляд почнемо з вивчення існуючих підходів до категорії «самоосвіта».

Підсумовуючи численні підходи, О. Герасимова визначає самоосвіту як «цілеспрямовану систематичну пізнавальну діяльність, керовану самим суб'єктом, що слугує задля вдосконалення його базової освіти; вона є безперервним продовженням загальної та професійної освіти, завдяки чому актуалізуються й розширюються знання, заповнюються прогалини в духовному розвитку людини» [О.І. Герасимова, 2014].

Науковці виокремлюють такі функції самоосвіти, як-от:

- самоосвіта розширює й конкретизує базову загальну та професійну освіту;
- компенсує недоліки базової освіти;
- допомагає осмисленню досвіду інших та власної самостійної діяльності;
- сприяє формуванню індивідуального стилю професійної діяльності;
- є засобом самопізнання та самовдосконалення і загалом джерелом розвитку процесів САМО [С.Е. Касіянець, 2017; О.Л. Пінська, 2022; О.Г. Федоренко, 2016].

Дослідники цієї проблеми фіксують ряд відмітних ознак самоосвіти, з-поміж яких найважливішою вважається самоврядування. З огляду на це самоосвіта трактується як самоврядна й самоорганізована навчально-пізнавальна діяльність суб'єкта, спрямована на вдосконалення своєї базової освіти [О.І. Шапран, 2016, с. 367]. Як зазначає В. Оконь, «самоосвіта – це такий вид навчання, коли визначення цілей, змісту, умов та засобів залежать від самого суб'єкта. Це процес абсолютно самостійного учіння людини» [В. Окоп, 1978, с. 165].

Тож самоосвіта є навчально-пізнавальною діяльністю, що здійснюється на рівні самоврядування та передбачає самоорганізацію й саморегулювання [Н. Самарук, 2019]. Окрім цього, самоосвіта, як спосіб набуття знань шляхом самостійних занять, є складним процесом, що характеризується наявністю самоорганізації та самоконтролю, включає усвідомлення переваг та недоліків своєї власної особистості, рівня своєї освіченості й вихованості. Додаємо до цього також те, що, оскільки під час самоосвітньої діяльності планування, відбір методів, засобів і прийомів визначаються самими студентами, тож важливо підкреслити внутрішню свободу особистості та добровільність самоосвіти як важливі її характеристики.

Самоосвіта є основою професійної підготовки майбутніх фахівців, що торкається процесу їх професійного становлення [І.А. Мося, 2013]. В його основі перебуває пізнавальний інтерес в органічному поєднанні з прагненням до засвоєння нових особистісно значущих знань. У цьому контексті дослідники акцентують на такій важливій характеристиці самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців, як самоефективність – узагальнення суб'єктом соціальних уявлень про власні можливості й потенції та впевненості в конкретній ситуації самоосвітньої діяльності щодо власної компетентності й можливості досягти в ній успіху [О.І. Шапран, 2016, с. 365].

У розумінні багатьох дослідників самоосвіта є складовою самовиховання, самовдосконалення та саморозвитку особистості [О.І. Герасимова, 2014]. У процесі самоосвіти людина створює не тільки матеріальні цінності як продукти її діяльності, що мають об'єктивно суспільну та суб'єктивну значущість, а й цінності духовні, до яких, зокрема, належать само-

актуалізація й самореалізація в навчально-професійній діяльності, цінності інтелектуальної праці. Як зазначає І. Грабовець, під впливом самоосвітньої діяльності окремих суб'єктів та соціальних груп дістає змін аксіологічна система суспільства, оскільки самоосвіта – це самостійна, системотвірна, особистісно визначена й водночас соціально й аксіологічно зумовлена діяльність щодо засвоєння, відтворення, інтерпретації й транслявання знань особистістю [І.В. Грабовець, 2004, с. 8-9].

Тісний зв'язок самоосвіти й самовиховання підкреслюють багато дослідників [І. Glazkova, S. Khatuntseva, L. Yaroshchuk, 2020]. Очевидно, що без виховання в собі спеціальних особистісних якостей, таких як воля, довільна увага, наполегливість, пізнавальна самостійність і пізнавальна активність, потреби й мотиви у самоосвітній діяльності й саморозвитку тощо, суб'єкт не зможе добровільно займатися самоосвітою, систематично й цілеспрямовано розвиватися.

Тож, проаналізувавши існуючі погляди на сутність *самоосвіти*, визначаємо цей феномен у контексті професійної підготовки майбутніх бакалаврів економіки як різновид базової та професійної освіти, що має на меті систематичне, цілеспрямоване, безперервне вдосконалення знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання своєї діяльності та досягнення певних особистісно та суспільно значущих цілей.

Розвиток самоосвітньої діяльності студентів відбувається шляхом розв'язання протиріч між особистісним та груповим знанням, провідною тенденцією при цьому є потяг до їх самореалізації й самовдосконалення [І.В. Грабовець, 2004, с. 11]. Отже, ключовими характеристиками самоосвіти є самоврядування, самоорганізація, самоефективність, самодіяльність, внутрішня свобода, добровільність, саморегулювання, спрямованість на самовдосконалення й самореалізацію. Інтеграція цих характеристик підводить нас до необхідності дослідження тих особистісних якостей майбутніх фахівців, які забезпечують успішність самоосвітньої діяльності, зокрема компетентності.

Принагідно слід зауважити, що питанням ключових і професійних компетентностей як показників відповідності фахівця вимогам суспільства й професійної сфери приділяється велика увага (Н. Бібік, В. Луговий, Н. Ничкало, О. Овчарук, Ю. Татур, Ю. Швалб та ін.) Інтерес до цієї проблеми викликаний потребами у створенні моделі фахівця тієї чи тієї професії та відповідних освітньо-професійних програм підготовки конкурентоспроможних спеціалістів.

Спираючись на довідникові джерела, підтримуємо думку тих дослідників, які визначають компетентність як «інтегративну якість високомотивованої особистості, що виявляється в її готовності до реалізації особистісного потенціалу під час продуктивної діяльності» [О.І. Шапран, 2016, с. 188]. Структуру компетентності, як і експерти програми «DeSeCo», вбачаємо в «поєднанні взаємовідповідних пізнавальних ставлень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активних дій» [DeSeCo, 2016].

Дослідниками доведено зв'язок компетентності з діяльністю, де вона виявляється й вдосконалюється, тож, наголошуючи на важливій ролі самоосвітньої діяльності майбутнього фахівця, виокремлюємо й *самоосвітню компетентність*, яка забезпечує самодіяльну систематичну діяльність, спрямовану на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей, задоволення пізнавальних інтересів, загальнокультурних та професійних запитів, якісну зміну особистості в процесі самостійного отримання суб'єктивно та об'єктивно нових знань.

Зауважимо, що перелік груп ключових компетентностей випускника закладу загальної середньої освіти, наведений Радою Європи, включає з-поміж інших компетентність саморозвитку та самоосвіти, причому самоосвітню компетентність визначено як системотвірну та стрижневу, оскільки вона органічно інтегрує у власному розвитку формування всіх інших компетентностей, будучи не тільки метою, але й способом позитивного розвитку особистості в освітньому процесі освіти, забезпечує змістову та технологічну сторони професійного й особистісного зростання майбутнього фахівця [DeSeCo, 2016]. Продовжуючи цю думку, вважаємо, що самоосвітня компетентність під час навчання на ЗВО має не лише вдосконалюватися, але й поглиблюватися, інтегруватися разом з іншими компетентностями в структури професійної компетентності сьогоdnішнього успішного студента, а в майбутньому – конкурентоспроможного фахівця.

У першоджерелах є чимало визначень цього складного особистісного утворення. Зокрема П. Лузан, І. Мося й Н. Колісник розглядають самоосвітню компетентність «як фактор соціальної конкурентоспроможності випускника, що дозволяє одержати якісну освіту, опанувати професію, досягти необхідної кваліфікації, при необхідності змінити спеціальність» [П.Г. Лузан, І.А. Мося, Н.В. Колісник, 2018, с. 3]. Така компетентність, на думку дослідників, є «інтегративною властивістю особистості, яка характеризується наявністю пізнавальних мотивів, продуктивних самоосвітніх знань, умінь і навичок, досвіду самоосвітньої діяльності, цінностей, що зумовлюють готовність і здатність майбутнього спеціаліста ефективно здійснювати самоосвітню діяльність» [П.Г. Лузан, І.А. Мося, Н.В. Колісник, 2018, с. 8].

У більшості з проаналізованих нами досліджень самоосвітня компетентність визначається як важливий складник професійної компетентності майбутніх фахівців, яка дозволяє їм досягти продуктивності й успішності в самоосвітній діяльності [Н.В. Бухлова, 2008; С.М. Осипенко, 2018; Н. Самарук, 2019; О.Г. Федоренко, 2016]. Сутність цього складного особистісного утворення визначається з огляду на структуру компетентності, що охоплює ставлення та цільові настанови на самоосвітню діяльність, спеціальні знання щодо її здійснення, вміння та навички й здібності та інші особистісні якості, які підсилюють її ефективність.

Зміст самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки наведено на рис. 1.

У більшості підходів зміст самоосвітньої компетентності подано відповідно до структури самоосвітньої діяльності, що охоплює мотиваційно-ціннісний аспект (потреби, мотиви, настанови й ставлення); знаннєвий аспект (спеціальні знання); діяльнісний аспект (уміння, навички, компетенції) та рефлексивний аспект (той, що характеризує продукти самоосвітньої діяльності в зовнішньому й внутрішньому планах).

Ставлення й настанови	Знання	Уміння й навички	особистісні якості
<ul style="list-style-type: none"> мотиваційно-ціннісна настанова на розвиток власної освітньої діяльності; усвідомлення необхідності здобуття додаткових знань; потреби і мотиви в самореалізації та саморозвитку; потреби в професійному самовдосконаленні; пізнавальний інтерес 	<ul style="list-style-type: none"> базові професійні знання з економічних дисциплін; знання структури та змісту професійної компетентності майбутнього бакалавра економіки; знання щодо самоорганізації та самоконтролю; методологічні знання структури самоосвітньої діяльності; знання засобів, прийомів та інструментарію самоосвітньої діяльності; обізнаність у джерелах самоосвіти 	<ul style="list-style-type: none"> інформаційні вміння; загальнонавчальні вміння; уміння організації розумової праці; орґдіяльнісні вміння; методологічні вміння; уміння послуговуватися ІКТ; цифрові вміння та навички; уміння мобілізації вольових зусиль; уміння стимулювання мотивації, боргу та відповідальності; уміння самоконтролю й самокорекції 	<ul style="list-style-type: none"> воля; пізнавальна самостійність; академічна доброчесність; пізнавальна активність; рефлексивність; самоконтроль; відповідальність

Рис. 1. Зміст самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки

За результатами студювання першоджерел доходимо висновку про те, що самоосвітня компетентність має складну структуру та може бути подана як багатовимірне особистісне утворення, що охоплює ряд інших компетентностей (рис. 2), серед них:

– морально-етична компетентність, що орієнтована на готовність утверджувати та впроваджувати етичні норми, у т. ч. вимоги академічної доброчесності, в процесі самоосвіти [О.І. Герасимова, 2014];

– загальнонавчальна компетентність, яка визначає сплав знань, умінь і досвіду організації й здійснення навчально-пізнавальної діяльності незалежно від її предметного спрямування;

- предметна компетентність – функціональні знання в галузі базової економічної освіти [С.Е. Касіянець, 2017];
- методологічна компетентність – певний рівень освіченості, достатній для самостійного творчого вирішення світоглядних і дослідницьких завдань теоретичного або прикладного характеру в самоосвітній діяльності [О.О. Лаврентьєва, 2014];
- інформаційна компетентність – здатність і спроможність працювати з інформацією з різних джерел;
- цифрова компетентність – готовність до роботи в цифровому освітньому просторі із застосуванням відповідного інструментарію [О.О. Лаврентьєва, 2022];
- загальнокультурна компетентність, що орієнтована на споживання й трансляцію духовної культури людства, акумульованої у відкритих освітніх ресурсах;
- компетентність у саморозвитку, яка характеризує функціональні знання щодо власних можливостей та мотивів, шляхів і способів досягнення професійної майстерності, особистісного успіху та добробуту [[DeSeCo, 2016].

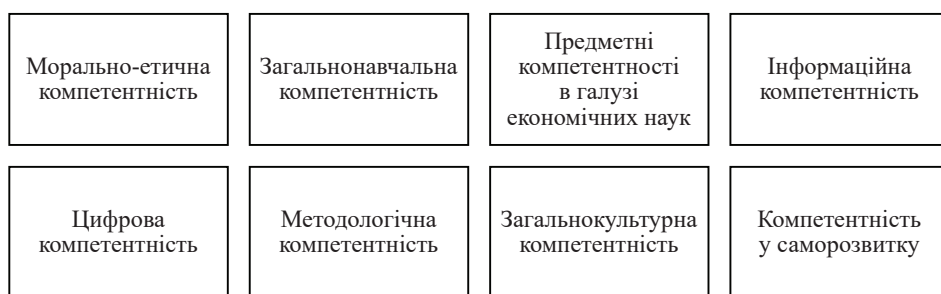

Рис. 2. Структура самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки

Підсумовуючи вищезазначене, визначимо, що формування самоосвітньої компетентності має бути обов'язковим компонентом змісту навчання у ЗВО й системи професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки.

Висновки. Самоосвітою в контексті професійної підготовки майбутніх бакалаврів економіки є різновид базової та професійної освіти, що має на меті систематичне, цілеспрямоване, безперервне вдосконалення знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання діяльності та досягнення певних особистісно та суспільно значущих цілей. Самоосвітня діяльність має на меті досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей, задоволення пізнавальних інтересів, загальнокультурних та професійних запитів, якісну зміну особистості (базові та спеціальні вміння самоосвіти) у процесі самостійного отримання суб'єктивно та об'єктивно нових знань. Ключовими характеристиками самоосвіти вважаємо самоврядування, самоорганізацію, самоефективність, самодіяльність, внутрішню свободу, добровільність, саморегулювання, спрямованість на самовдосконалення й самореалізацію.

Самоосвітня компетентність є стрижневим складником професійної компетентності майбутніх фахівців, інтегративною властивістю особистості, яка дозволяє їм досягти продуктивності й успішності в самоосвітній діяльності, одержати якісну освіту, опанувати професією, досягти необхідної кваліфікації.

Самоосвітню компетентність майбутніх бакалаврів з економіки можна подати з огляду: на структуру самоосвітньої діяльності, що охоплює мотиваційно-ціннісний аспект (потреби, мотиви, настанови й ставлення); знаннєвий аспект (спеціальні знання); діяльнісний аспект (уміння, навички, компетенції) та рефлексивний аспект (той, що характеризує продукти самоосвітньої діяльності в зовнішньому й внутрішньому планах). Самоосвітня компетентність є багатовимірним особистісним утворенням, що охоплює ряд інших компетентностей, серед яких морально-етична, загальнонавчальна, предметна, методологічна, інформаційна, цифрова, загальнокультурна, компетентність у саморозвитку.

Перспективами подальших досліджень у цій царині вважаємо визначення педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності в майбутніх бакалаврів з економіки заходами відкритого інформаційного освітнього середовища.

Список використаних джерел

Бухлова, Н.В. (2008). Сутнісний зміст поняття «Самоосвітня компетентність». *Наукова скарбниця освіти Донеччини*, 1, 4–8.

Волкова, Н.П. (Ред.). (2021). *Моделювання компетентнісної професійної освіти в контексті євроінтеграції: монографія*. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля.

Герасимова, О.І. (2014). Самоосвітня компетентність студентів як складова професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Вісник психології і педагогіки. Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут людини*, 16. Відновлено з http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7413/1/Sytnyk_O_VPP_16_14_FLMD_PL.pdf

Гессен, С.И. (1995). *Основы педагогики. Введение в прикладную философию*. Москва: Школа-Пресс.

Грабовець, І.В. (2004). *Самоосвіта як інтегруюча детермінанта самореалізації молодих фахівців у професійній діяльності: дис. ... канд. соціол. наук*; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ.

Касіянець, С.Е. (2017). *Формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. пед. наук); Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ.

Коменський, Я.А. (1940). *Загальна порада щодо виправлення людських справ*: Пам'ятка: Вибрані педагогічні твори: у трьох томах. Т. 2. Київ: Радянська школа.

Кремень, В.Г. (Ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер.

Крупський, О.П., Стасюк, Ю.М. (2010). Формування інформаційної компетентності майбутнього менеджера-економіста в сучасному освітянському просторі. *Образовательное пространство и индивидуальность: современная дидактика, задания диагностики, оценка качества образования*, 68–71.

Лаврентьева, О.О. (2014). *Развиток методологической культуры майбутнього вчителя природничих дисциплін у процесі професійної підготовки: теоретико-методичний аспект: монографія*. Київ: КНТ.

Лаврентьева, О.О. (2022). Формування професійної цифрової компетентності студентів інженерно-педагогічних спеціальностей агропромислового профілю в умовах інноваційного розвитку закладу вищої освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*, 1(2), 6–14. DOI: 10.25128/2415-3605.22.2.1

Лузан, П.Г., Мося, І.А., Колісник, Н.В. (2018). Самоосвітня компетентність студентів як чинник якості фахової передвищої освіти. *Теорія і методика професійної освіти*, 15, 1–22.

Мося, І.А. (2013). *Формування самоосвітньої компетентності майбутніх кваліфікаційних робітників*: монографія. Київ: Вид-во Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

Осипенко, С.М. (2018). Зміст та структура самоосвітньої компетентності учнів закладів професійно-технічної освіти. *ScienceRise. Pedagogical Education*, 5, 18–22.

Пінська, О.Л. (2022). Психологічні аспекти самореалізації особистості. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 2 (24), 107–113. DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-11

Самарук, Н. (2019). Самоосвітня компетентність – складова професійної компетентності майбутніх економістів. *Збірник наукових праць національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*, 4 (19), 362–376.

Михайлова, Л.М. (Ред.). (2020). *Словник термінів і понять сучасної освіти*. Северодонецьк: Вид-во Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Ушинський, К.Д. (1983). *Вибрані педагогічні твори: в 2-х т. Т.1. Теоретичні проблеми виховання і освіти. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології*. Київ: Радянська школа.

Федоренко, О.Г. (2016). *Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів технологій засобами інформаційно-комунікаційних технологій*. (Дис. канд. пед. наук). Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ.

Шапран, О.І. (Ред.). (2016). *Сучасний психолого-педагогічний словник*. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я.М.

DeSeCo: Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations. (2016). Retrieved from <https://www.deseco.ch/>

Glazkova, I., Khatuntseva, S., Yaroshchuk, L. (2020). Professional Pedagogical Culture: Historical Culturological Aspect. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 12(3), 144–161. DOI: 10.18662/rrem/12.3/314

Nugroho, I., Paramita, N., Mengistie, B.T., Krupskyi, O.P. (2021). Higher education leadership and uncertainty during the COVID-19 pandemic. *Journal of Socioeconomics and Development*, 4(1), 1–7.

Окоń, W. (1978). *Nauczanie problemowe we współczesnej szkole*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Pasternatskyi, V., Nosachenko, V., Hrechanovska, O., Bilozerska, S., Railanova, V., Zabudkova, O. (2022). Teacher Self-Education in a Pedagogical Context: Posthistory. *Postmodern Openings*, 13(4), 216–230. DOI: 10.18662/po/13.4/515

Sapoyeva, F.A. (2022). Development of independent education in future music science teachers. *Formation of psychology and pedagogy as interdisciplinary sciences*, 2(13), 111–114. Retrieved from <https://interonconf.org/index.php/ity/article/view/304>

Sergushina, E., Lomshin, M. (2023). Historical and retrospective aspects of the development of the regional system of additional (pre-university) education as an environment for the formation of a specialist who meets the requirements of the time. *E3S Web of Conferences*, 376. DOI: 10.1051/e3sconf/202337605016

References

Bukhlova, N.V. *Sutnisnyy зміst ponyattya "Samoosvitnya kompetentnist"* [The essential meaning of the "Self-educational competence" concept]. *Naukova skarbnitsya osvity Donechchyny* [Scientific treasury of education of Donetsk region], 2008, vol. 1, pp. 4–8.

DeSeCo: Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations. (2016). Available at: <https://www.deseco.ch/> (Accessed 09 April 2023).

Fedorenko, O. (2016). *Formation of self-educational competence of future teachers of technology tools ICT*. Dis. cand. ped. sci. diss. Sloviansk, 265 p. (In Ukrainian).

Gessen, S.I. (1995). *Osnovy pedagogiki. Vvedeniye v prikladnyuyu filosofiyu* [Pedagogy Fundamentals. Introduction to Applied Philosophy]. Moscow, School-Press, 448 p.

Glazkova, I., Khatuntseva, S., Yaroshchuk, L. Professional Pedagogical Culture: Historical Culturological Aspect. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 2020, vol. 12, no. 3, pp. 144–161. doi: 10.18662/rrem/12.3/314

Grabovets, I.V. (2004). *Self-education as integrating a determinant of self-realization of young experts in professional work*. Abstract cand. sociol. sci. diss. Kyiv, 18 p. (In Ukrainian).

Herasyimova, O.I. (2014). *Samoosvitnia kompetentnist studentiv yak skladova profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly* [Students' self-educational competence as a component of the professional competence of the future teacher of elementary school]. *Visnyk psykholohii i pedahohiky. Pedahohichniy instytut Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka, Instytut liudyny* [Bulletin of psychology and pedagogy. Pedagogical Institute of Borys Grinchenko Kyiv University, Institute of Man], 2014, vol. 16. Available at: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7413/1/Sytnyk_O_VPP_16_14_FLMD_PI.pdf (Accessed 09 April 2023).

Kasiants, S. *The formation of self-educational competence of future economists during the process of professional training*. Abstract cand. ped. sci. diss. Kyiv, 24 p. (In Ukrainian).

Komensky, Ya.A. (1940). *Zahalna porada shchodo vypravlennya lyudskyykh sprav: Pampediya* [General Advice for the Correction of Human Affairs: Pampedia: Selected Pedagogical Works]. Kyiv, Radyansk school, vol. 2, 523 p.

Kremen, V.G. (Ed.). (2008). *Entsyklopediya osvity* [Encyclopedia of education]. Kyiv, Yurinkom Inter, 1040 p.

Krupskiy, O.P., Stasyuk, Yu.M. (2010). *Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti maibutnoho menedzhera-ekonomista v suchasnomu osvitianskomu prostori* [Formation of information competence of the future manager-economist in the modern educational space]. *Obrazovatelnoe prostranstvo i individualnost: sovremennaia didaktika, zadaniia diagnostiki, otsenka kachestva obrazovaniia* [Educational space and individuality: modern didactics, diagnostic tasks, educational quality assessment], pp. 68–71.

Lavrentieva, O.O. (2014). *The Sciences teachers' methodological culture development in the course of their professional training – the theoretical-methodical aspect: a monograph*. Kyiv, KNT Publ., 456 p. (In Ukrainian).

Lavrentieva, O.O. Forming Professional Digital Competence of Students of Engineering and Pedagogical Specialities of the Agroindustrial Profile in Terms of Higher Education Institution's Innovative Development. *Scientific Issues of Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University. Series: Pedagogics*, 2022, vol. 1(2), pp. 6–14. doi: 10.25128/2415-3605.22.2.1 (In Ukrainian).

Luzan, P., Mosya, I., Kolisnyk, N. Self-Educational Competency of Students as Factor of Quality of Professional Pre-Higher Education. *Theory and methodology of professional education*, 2018, no.15, pp. 1–22. (In Ukrainian).

Mosya, I.A. (2013). *Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnikh kvalifikatsiinykh robotnykiv* [Formation of self-educational competence of future skilled workers]. Kyiv, The Institute of Vocational Education of the National Academy of Sciences of Ukraine, 296 p.

Mykhaylova, L.M. (Ed.). (2020). *Slovnnyk terminiv i poniat suchasnoi osvity* [Dictionary of terms and concepts of modern education]. Severodonetsk, The Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, 194 p.

Nugroho, I., Paramita, N., Mengistie, B.T., Krupskiy, O.P. Higher education leadership and uncertainty during the COVID-19 pandemic. *Journal of Socioeconomics and Development*, 2021, vol. 4(1), pp. 1–7.

Okoń, W. (1978). *Nauczanie problemowe we współczesnej szkole* [Problem learning in a modern school]. Warsaw, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 339 p.

Osypenko, S.M. *Zmist ta struktura samoosvitnoi kompetentnosti uchniv zakladiv profesiino-tekhnichnoi osvity* [The content and structure of self-educational competence of students of vocational and technical education institutions], *ScienceRise. Pedagogical Education*, 2018, vol. 5, pp. 18–22.

Pasternatskiy, V., Nosachenko, V., Hrechanovska, O., Bilozerska, S., Railianova, V., Zabudkova, O. Teacher Self-Education in a Pedagogical Context: Posthistory. *Postmodern Openings*, 2022, vol. 13(4), pp. 216–230. doi: 10.18662/po/13.4/515

Pinska, O. Psychological aspects of personality self-realization. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 2022, vol. 2 (24), pp. 107–113. doi: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-11 (In Ukrainian).

Samaruk, N. Self-Education Competence – Composition of Professional Competence of Future Economists. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences*, 2019, vol. 4, no. 19, pp. 362–376. (In Ukrainian).

Sapoyeva, F.A. (2022). Development of independent education in future music science teachers. *Formation of psychology and pedagogy as interdisciplinary sciences*, vol. 2(13), pp. 111–114. Available at: <https://interonconf.org/index.php/ity/article/view/304> (Accessed 09 April 2023).

Sergushina, E., Lomshin, M. (2023). Historical and retrospective aspects of the development of the regional system of additional (pre-university) education as an environment for the formation of a specialist who meets the requirements of the time. *E3S Web of Conferences*, vol. 376. doi: 10.1051/e3sconf/202337605016

Shapran, O.I. (Ed.). (2016). *Suchasnyi psyholoho-pedahohichniy slovnnyk* [Modern psychological and pedagogical dictionary]. Pereyaslav-Khmelnitskiy, Dombrovska Y.M., 473 p.

Ushynskiy, K.D. (1983). Selected pedagogical works: in 2 volumes, Vol.1. *Teoretychni problemy vykhovannya i osvity. Lyudyna yak predmet vykhovannya. Sproba pedahohichnoyi*

antropolohiyi [Theoretical problems of upbringing and education. Man as a subject of education. An attempt at pedagogical anthropology]. Kyiv, Radyanska shkola, 488 p.

Volkova, N.P. (Ed.). (2021). *Modelyuvannya kompetentnoyi profesiynoyi osvity v konteksti yevrointehratsiyi* [Modelling of competency-based professional education in the European integration context]: monograph. Dnipro, Alfred Nobel University, 356 p. (In Ukrainian).

CONTENT AND STRUCTURE OF SELF-EDUCATIONAL COMPETENCE OF FUTURE BACHELORS IN ECONOMICS: CATEGORICAL AND DEFINITIONAL ANALYSIS

Piven Yaroslav, PhD student, Alfred Nobel University, Dnipro

E-mail: Yaroslav3600@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6153-2172

DOI: 10.32342/2522-4115-2023-1-25-9

Keywords: professional training of bachelor in economics, professional competence, self-education, self-educational activity, self-educational competence, self-education, self-development, self-realization.

The article carries out a categorical and definitional analysis of the self-educational competence phenomenon of future bachelors in economics, analyses the concepts of «self-education», «self-educational activity», «competence», «self-educational competence». It has been emphasized that, along with indicators of professional mastery, future specialists, for the sake of their self-efficacy and professional success, are called to become proficient in the knowledge, skills and experience of self-education, as well as to develop professionally important personal qualities - cognitive independence, cognitive activity, the ability for professional self-development and self-improvement via specially organized self-study.

The purpose of the article is to determine the essence and structure of self-educational activity and self-educational competence and their specific content for future bachelors of economics.

To implement the set tasks, in the study, a number of methods are used; among them a categorical and definitional analysis of scientific research enlightened the essence of self-education and self-educational competence, modelling of components of self-educational competence, specification and systematization of existing theoretical works to determine the structure of self-educational competence of future bachelors in economics.

Self-education in the context of future bachelors of economics professional training is defined as a type of basic and professional education directed at systematic, purposeful, continuous improvement of knowledge, abilities and skills necessary for successful performance of one's activities and achievement of certain personal and social significant goals. It has been established that the goal of students' self-education is the achievement of certain personally significant educational aims, the satisfaction of cognitive interests, general cultural and professional requests, and qualitative changes of personality in the process of independent acquisition of subjectively and objectively new knowledge. It has been found that the crucial characteristics of self-education are self-governance, self-organization, self-efficacy, self-activity, internal freedom, voluntariness, self-regulation, focus on self-improvement and self-realization.

It has been substantiated that self-educational competence is a crucial component of the future specialists' professional competence, a person's integrative property, which allows them to achieve productivity and success in self-educational activities, receive a quality education, master the profession, and achieve necessary qualifications.

The self-educational competence of future bachelors in economics is presented from the point of view of the structure of self-educational activity, which covers the motivational and value aspect (needs, motives, instructions and attitude); knowledge-based aspect (special knowledge); the activity-based aspect (ability, skills, competences), the reflective aspect (that which characterizes the products of self-educational activity in external and internal plans) and the personal aspect (specific features and qualities that enable self-educational activity).

Self-educational competence is revealed as a multidimensional personal formation that encompasses a number of other competencies including moral and ethical, general educational, subject, methodological, informational, digital, general cultural ones, and competence in self-development.

It has been concluded that the formation of self-educational competence should be a mandatory component of the content of studies in higher education institutions and the system of professional training of future bachelors in economics.

Одержано 27.01.2023.